

Sprawa C-173/23

Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

Data wpływu:

20 marca 2023 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Juzgado de lo Mercantil n.º 1 de Palma de Mallorca (Hiszpania)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

10 marca 2023 r.

Strona powodowa:

Eventmedia Soluciones, S.L.

Strona pozwana:

Air Europa Líneas Aéreas, S.A.U.

[...]

[...] [Określenie sądu odsyłającego, stron i ich przedstawicieli oraz ich adresów do doręczeń]

POSTANOWIENIE

PALMA DE MALLORCA, w dniu 10 marca 2022 r.

[...]

OKOLICZNOŚCI FAKTYCZNE

PO PIERWSZE. Spółka handlowa EVENTMEDIA SOLUCIONES, S.L. złożyła pozew o wszczęcie postępowania uproszczonego przeciwko spółce handlowej AIR EUROPA LÍNEAS AÉREAS, S.A.U., na który to pozew złożono odpowiedź w odpowiednim terminie i w odpowiedniej formie.

[...] [Krajowe kwestie proceduralne]

PO DRUGIE. Postanowieniem z dnia 15 listopada 2022 r. [...] strony postępowania i prokuratura zostały wysłuchane, aby w odniesieniu do wyrażonych wątpliwości dotyczących wykładni prawa Unii zajęły stanowisko w przedmiocie zasadności wystąpienia do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z odesłaniem prejudycjalnym w przedmiocie wykładni i, w stosownym przypadku, zakresu takiego odesłania prejudycjalnego.

PO TRZECIE. W przypadku, gdyby w świetle odpowiedzi na zadane pytania przeprowadzenie kontroli z urzędu nieuczciwego charakteru warunków umownych okazało się zasadne, strony zostaną o tym informowane, tak aby mogły przeprowadzić debatę w tym względzie zgodnie z orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (zwanego dalej „Trybunałem”).

UZASADNIENIE

PO PIERWSZE. *Przedmiot postępowania głównego i istotne okoliczności faktyczne*

1. Powódka wniosła powództwo przeciwko przedsiębiorstwu lotniczemu AIR EUROPA LÍNEAS AÉREAS, S.A.U. Wniosła ona o zasądzenie kwoty 766 EUR tytułem odszkodowania za szkody wynikłe z opóźnienia w przewozie lotniczym bagażu w ramach powództwa na podstawie w art. 19 Konwencji o ujednoliceniu niektórych zasad dotyczących międzynarodowego przewozu lotniczego, podpisanej w Montrealu w dniu 28 maja 1999 r. (zwanej dalej „konwencją montrealską”).

2. Powódka dochodzi roszczenia jako nabywca wierzytelności. Do powództwa dołączyła ona umowę przeniesienia zawartą z pasażerem, który poniósł konsekwencje opóźnienia w dostarczeniu bagażu podczas lotu UX63 z Madrytu do Cancún (Meksyk).

3. Pozwane przedsiębiorstwo lotnicze złożyło odpowiedź na pozew i sprzeciwiło się żądaniu. Nie kwestionuje ono faktu opóźnienia w dostarczeniu bagażu, lecz jego długość, a zatem spełniona jest przesłanka faktyczna, która prowadzi do powstania odpowiedzialności za opóźnienie w przewozie bagażu przewidzianej w art. 19 konwencji montrealskiej.

Pozwana kwestionuje legitymację procesową powódki, uznając, że nie doszło do ważnego w świetle prawa przeniesienia wierzytelności, ponieważ naruszony został zakaz przeniesienia praw przysługujących pasażerowi, o którym mowa w klauzuli 15.1 zawartej w ogólnych warunkach przewozu [przedsiębiorstwa lotniczego AIR EUROPA].

4. Podczas wysłuchania stron [...] sąd odsyłający przedstawił wątpliwości interpretacyjne, jakie powziął co do tego, czy należy zastosować prawo Unii Europejskiej. W szczególności sąd odsyłający wyraził wątpliwości dotyczące zakresu kontroli sądowej z urzędu nieuczciwych warunków zgodnie z dyrektywą 93/13/EWG w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich

i odpowiednim orzecznictwem Trybunału w sprawie takiej jak niniejsza, w której nabywca, który wnosi powództwo w postępowaniu, nie ma statusu konsumenta.

5. Przedsiębiorstwo lotnicze AIR EUROPA zgodziło się częściowo co do tego, aby wystąpić z odesłaniem prejudycjalnym.

Uznało ono, że wystąpienie przez sąd odsyłający z odesłaniem prejudycjalnym dotyczącym umownego charakteru praw przysługujących pasażerowi na podstawie konwencji montrealskiej jest niezasadne. Podniesiono, że kwestia ta została już rozstrzygnięta przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyrokiem z dnia 17 lutego 2016 r. (sprawa C-429/14). Zdaniem AIR EUROPA nie istnieją zatem wątpliwości interpretacyjne w tym względzie, które uzasadniałyby wystąpienie z odesłaniem prejudycjalnym.

W świetle argumentów przedstawionych przez przedsiębiorstwo lotnicze sąd odsyłający uważa, że kierowanie do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej odesłania prejudycjalnego w tym względzie nie jest zasadne.

Interes w zakresie ustalenia, czy odpowiedzialność przewoźnika na podstawie systemu przewidzianego w art. 19 konwencji montrealskiej za opóźnienie w dostarczeniu bagażu ma charakter umowny, wynikał z okoliczności, że klauzula 15.1 zawarta w ogólnych warunkach przewozu [przedsiębiorstwa lotniczego AIR EUROPA] zakazuje przeniesienia praw przysługujących pasażerowi zgodnie z umową przewozu.

Sąd odsyłający podtrzymuje swoje wątpliwości w odniesieniu do prawa do odszkodowania przewidzianego w art. 7 ust. 1 w związku z 5 ust. 1 lit. c) rozporządzenia (WE) nr 261/2004. Odszkodowanie to odpowiada systemowi odpowiedzialności obiektywnej ze względu na same „trudności” lub „niedogodności” spowodowane odmową przyjęcia na pokład, odwołaniem lub dużym opóźnieniem lotu. Jest ono zgodne i możliwe do pogodzenia z wszelkimi dalszymi odszkodowaniami [art. 12 rozporządzenia (WE) nr 261/2004]. Chodzi o odpowiedzialność obiektywną przewoźnika lotniczego niezależnie od samego niewykonania umowy przewozu, bez uszczerbku dla faktu, że przewoźnik lotniczy nie jest zobowiązany do wypłaty odszkodowania, „jeżeli może dowieść”, że odwołanie, odmowa przyjęcia na pokład lub duże opóźnienie „jest spowodowane zaistnieniem nadzwyczajnych okoliczności, których nie można było uniknąć pomimo podjęcia wszelkich racjonalnych środków” [art. 5 ust. 3 rozporządzenia (WE) nr 261/2004].

Jednakże – choć art. 39 i 40 konwencji montrealskiej stanowią, że przewoźnik faktyczny również podlega zasadom konwencji – odpowiedzialność przewidziana w art. 19 w przypadku opóźnienia w przewozie bagażu jest niewątpliwie roszczeniem odszkodowawczym o charakterze umownym, wynikającym z niewykonania umowy przewozu. Zgodnie z art. 17 ust. 3 odpowiedzialność ta umożliwia pasażerowi „dochodz[enie] w stosunku do przewoźnika uprawnień wynikających z umowy przewozu”, choć, jak stanowi art. 29 ust. 1,

z zastrzeżeniem warunków i granic odpowiedzialności określonych w konwencji montrealskiej.

W związku z tym, mimo iż sam art. 29 konwencji montrealskiej, który reguluje podstawę roszczeń wynikających z konwencji, wskazuje wyraźnie, że nie dotyczy kwestii, „kim są osoby mające prawo wniesienia pozwu i jakie są ich odpowiednie uprawnienia”, sąd odsyłający, w odróżnieniu od kwestii dotyczącej prawa do odszkodowania przewidzianego w art. 7 rozporządzenia (WE) nr 261/2004, uważa, że powództwo przewidziane w art. 19 konwencji montrealskiej w odniesieniu do przypadków opóźnienia w przewozie bagażu opiera się na niewykonaniu umowy przewozu. W związku z tym przeniesienie wierzytelności o odszkodowanie jest objęte zakazem cesji, o którym mowa w klauzuli 15 zawartej w ogólnych warunkach umowy przewozu [przedsiębiorstwa lotniczego AIR EUROPA].

Z tego powodu, biorąc pod uwagę, że w odniesieniu do pasażera będącego konsumentem istnieją informacje na temat stanu faktycznego i prawnego pozwalające na uznanie tej klauzuli za nieuczciwą, wątpliwości co do wykładni prawa Unii ograniczają się do aspektów dotyczących zakresu kontroli z urzędu nieuczciwych warunków umownych.

Pozwane przedsiębiorstwo lotnicze, AIR EUROPA, twierdzi w tym względzie, powołując się na przepisy prawa oraz orzecznictwo hiszpańskie i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, że dokonywanie kontroli z urzędu nieuczciwych warunków umownych w celu ochrony konsumentów i użytkowników jest niezasadne. Podsumowując, uznano, że kontrola z urzędu wymaga, aby konsument był stroną postępowania. Zdaniem pozwanej w niniejszej sprawie powództwo zostało wniesione przez nabywcę prawa, na którego nie został przeniesiony status konsumenta przysługujący pasażerowi w związku z przeniesieniem wierzytelności. Pozwana podkreśla, że nie mamy do czynienia z przeniesieniem umowy, lecz przeniesieniem wierzytelności stanowiącym naruszenie zakazu przeniesienia ustanowionego w klauzuli 15.1 zawartej w ogólnych warunkach umownych [przedsiębiorstwa lotniczego AIR EUROPA].

6. Prokuratura przedstawiła opinię, w której wyraziła swoje stanowisko.

Uznała ona, że skierowanie odesłania prejudycjalnego nie ma znaczenia dla sprawy, gdyż stwierdziła, że istnieją informacje na temat stanu faktycznego i prawnego pozwalające na uznanie rozpatrywanej klauzuli za nieuczciwą i że w związku z tym sąd odsyłający powinien, zgodnie z orzecznictwem Trybunału, dokonać kontroli z urzędu klauzuli zakazującej przeniesienia praw przysługujących pasażerowi i zniwelować brak równowagi istniejący między konsumentem a przedsiębiorcą.

Stanowisko to jest sprzeczne ze stanowiskiem zajęтым przez prokuraturę w ramach postępowania uproszczonego nr 564/22 prowadzonego przed tym

samym sądem, które doprowadziło do skierowania odesłania prejudycjalnego do Trybunału (sprawa C-11/23) i które jest obecnie na etapie przyjęcia odesłania.

W postępowaniu tym prokuratura uznała, że wystąpienie z odesłaniem prejudycjalnym jest niezasadne ze względu na to, że nie można przeprowadzić kontroli z urzędu warunku umownego, ponieważ konsument, który dokonał przeniesienia wierzytelności, nie jest stroną postępowania. Uznano, że nabywca jako podmiot wyspecjalizowany w dochodzeniu roszczeń w dziedzinie transportu lotniczego nie ma statusu konsumenta lub użytkownika. Na poparcie swojego stanowiska prokuratura powołała się na postanowienie Tribunal Supremo, Sala Primera (hiszpańskiego sądu najwyższego, pierwsza izba) z dnia 30 maja 2018 r. (sygn. akt 47/18), w którym uznano, że w ramach przeniesienia wierzytelności nie dochodzi do przeniesienia statusu konsumenta tak, jakby status ten stanowił uzupełnienie wierzytelności, oraz że w konsekwencji nabywca nie ma statusu prawnego konsumenta w rozumieniu art. 3 ust. 1 Real Decreto Legislativo 1/2007, de 16 de noviembre, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General de Consumidores y Usuarios (królewskiego dekretu ustawodawczego 1/2007 z dnia 16 listopada 2007 r. zatwierdzającego tekst jednolity ustawy powszechnej o ochronie konsumentów i użytkowników).

PO DRUGIE. *Mające zastosowanie przepisy prawne*

1. W celu zapewnienia ochrony konsumentów i użytkowników, która jest celem dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich, oraz dokonując jednolitej wykładni art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 tej dyrektywy, Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej uważa, że sytuacja nierówności między konsumentami a sprzedawcami lub dostawcami może zostać załagodzona jedynie poprzez aktywną interwencję (wyroki: z dnia 9 listopada 2010 r., VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, EU:C:2010:659, pkt 48; z dnia 17 maja 2018 r., Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, C-147/16, EU:C:2018:320, pkt 28). W związku z tym sąd krajowy jest zobowiązany do zbadania z urzędu, gdy znane mu są niezbędne ku temu okoliczności faktyczne i prawne, czy dane warunki umowy wchodzące w zakres stosowania dyrektywy 93/13 mają nieuczciwy charakter (wyrok z dnia 20 września 2018 r., OTP Bank i OTP Faktoring, C-51/17, EU:C:2018:750, pkt 87).

Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej doprecyzował swoje orzecznictwo, wskazując sądowi krajowemu, kiedy i na jakich warunkach musi on przeprowadzić kontrolę:

- Kontrola ogranicza się do warunków umownych, których nieuczciwy charakter można ustalić na podstawie elementów stanu faktycznego i prawnego zawartych w aktach sprawy, o których wiedzę posiada sąd krajowy (wyrok z dnia 13 września 2018 r., Profi Credit Polska, C-176/17, EU:C:2018:711, pkt 46, 47).

- Kontrola z urzędu musi być zgodna z zasadą dyspozycyjności i zasadą ne ultra petita oraz musi być ograniczona do warunków umownych kwestionowanych w postępowaniu lub związanych z określonym przez strony przedmiotem sporu.
- Sąd krajowy jest zobowiązany zarządzić z urzędu środki dowodowe, o ile elementy stanu prawnego i faktycznego zawarte już w aktach budzą wątpliwości co do nieuczciwego charakteru danego warunku umownego (wyrok z dnia 11 marca 2020 r., Györgyné Lintner/UniCredit Bank Hungary Zrt, C-511/17, EU:C:2020:188, pkt 38).
- Sąd krajowy, po stwierdzeniu z urzędu, że dany warunek umowny ma nieuczciwy charakter, „co do zasady ma [...] obowiązek poinformować o tym strony sporu i wezwać je do kontradyktoryjnej debaty odnośnie do tej okoliczności w sposób przewidziany w tym celu przez krajowe prawo procesowe” (zob. podobnie wyroki: z dnia 21 lutego 2013 r., Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, pkt 31, 32; z dnia 7 listopada 2019 r., Profi Credit Polska, C-419/18 i C-483/18, EU:C:2019:930, pkt 70; z dnia 11 marca 2020 r., Györgyné Lintner/UniCredit Bank Hungary Zrt, C-511/17, EU:C:2020:188, pkt 42).
- Aktywna postawa sądu krajowego wymaga, aby jedna ze stron umowy zwróciła się o wszczęcie postępowania sądowego (zob. podobnie wyrok z dnia 1 października 2015 r., ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637, pkt 63).
- Sąd krajowy nie ma na podstawie dyrektywy 93/13 obowiązku wyłączenia zastosowania takich warunków umowy, jeżeli konsument, po poinformowaniu go przez sąd, nie ma zamiaru powoływać się na ich nieuczciwy i niewiążący charakter (wyrok Trybunału z dnia 4 czerwca 2009 r., Pannon GSM, C-243/08, EU:C:2009:350, pkt 33).

PO TRZECIE. Uzasadnienie postanowienia

1. Przedsiębiorstwo lotnicze podnosi, że nabywca nie ma legitymacji procesowej, powołując się na nieważność i bezskuteczność przeniesienia z uwagi na to, że zostało ono dokonane z naruszeniem klauzuli 15.1 zawartej w ogólnych warunkach umownych [przedsiębiorstwa lotniczego AIR EUROPA].

Klauzula ta brzmi następująco:

„Odpowiedzialność AIR EUROPA i odpowiedzialność każdego przewoźnika zgodnie z art. 1 określają warunki przewozu przewoźnika wystawiającego bilet, chyba że postanowiono inaczej. Prawa, które przysługują pasażerowi, mają charakter ściśle osobisty i przeniesienie tych praw jest niedozwolone”.

Sąd odsyłający, po zbadaniu klauzuli 15.1 zawartej w ogólnych warunkach umownych przedsiębiorstwa lotniczego, uważa, że dysponuje informacjami na

temat stanu faktycznego i prawnego wystarczającymi do tego, aby dokonać kontroli merytorycznej tej klauzuli i stwierdzić, w następstwie przeprowadzenia kontradyktoryjnej debaty, że owa klauzula ma nieuczciwy charakter.

Klauzula ta nie była indywidualnie negocjowana, lecz została ustalona dla ogółu umów. I najwyraźniej, wbrew wymogom dobrej wiary, powoduje ona znaczącą nierównowagę praw i obowiązków stron wynikających z umowy przewozu ze szkodą dla konsumenta i użytkownika. Wprowadzono bez jakiegokolwiek uzasadnienia ograniczenie praw konsumenta i użytkownika do zbycia jego praw na zasadach określonych w art. 1112 Código Civil (kodeksu cywilnego) [art. 82 ust. 1 i art. 86 ust. 7 Real Decreto Legislativo 1/2007, de 16 de noviembre, por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias (królewskiego dekretu ustawodawczego 1/2007 z dnia 16 listopada 2007 r. zatwierdzającego tekst jednolity ustawy powszechnej o ochronie konsumentów i użytkowników oraz innych ustaw pomocniczych)].

Z kolei kontrola z urzędu byłaby zgodna z zasadą dyspozycyjności i zasadą spójności oraz dotyczyłaby niezakwestionowanego warunku umownego, który jest związany z przedmiotem sporu. Konieczność przeprowadzenia kontroli z urzędu wynika z faktu, że w świetle rozpatrywanej klauzuli podano w wątpliwość legitymację procesową nabywcy.

Jednakże postępowania nie wszczyna się z inicjatywy konsumenta, lecz nabywcy wierzytelności, który nie ma statusu konsumenta. W związku z tym, poza trudnością w spełnieniu wymogu, o którym mowa w wyroku z dnia 1 października 2015 r., ERSTE Bank Hungary, C-32/14, EU:C:2015:637, pkt 63, dotyczącego okoliczności, aby postępowanie zostało zainicjowane przez stronę umowy, nie można by wziąć pod uwagę woli konsumenta poprzez poinformowanie go i poznanie jego stanowiska w tej kwestii w celu ustalenia, czy powołuje się on na nieuczciwy i niewiążący charakter warunku umownego (wyrok Trybunału z dnia 4 czerwca 2009 r., Pannon GSM, C-243/08, EU:C:2009:350, pkt 33).

Biorąc pod uwagę wniesienie roszczenia o odszkodowanie za opóźnienie w przewozie bagażu, przewidzianego w art. 19 konwencji montrealskiej, i okoliczność, że przedsiębiorstwo lotnicze zakwestionowało legitymację procesową nabywcy wierzytelności ze względu na to, że przeniesienie jest zakazane w umowie przewozu, sąd odsyłający uważa za konieczne wystąpienie z niniejszym wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Celem niniejszego wniosku jest wyjaśnienie niektórych aspektów związanych z orzecznictwem Trybunału przy dokonywaniu wykładni art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/12/EWG, dotyczącym kontroli z urzędu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych z konsumentami i użytkownikami.

Powyższe powody uzasadniają skierowanie następujących pytań prejudycjalnych do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej jako gwaranta wykładni i jednolitego stosowania prawa Unii.

SENTENCJA

W związku z powyższym sąd odsyłający postanawia skierować do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej następujące pytania prejudycjalne:

1) Czy art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że sąd krajowy rozpatrujący powództwo o naprawienie szkód wynikłych z opóźnienia w przewozie bagażu na podstawie art. 19 konwencji montrealskiej musi dokonać kontroli z urzędu, czy warunek włączony do umowy przewozu, który nie zezwala pasażerowi na zbycie jego praw, jest nieuczciwy, w przypadku gdy powództwo to zostało wniesione przez nabywcę, który w odróżnieniu od zbywającego nie ma statusu konsumenta i użytkownika?

2) W przypadku gdy dokonanie kontroli z urzędu jest zasadne, czy można pominąć obowiązek poinformowania konsumenta i stwierdzenia, czy powołuje się on na nieuczciwy charakter warunku lub wyraża na niego zgodę, z uwagi na dorozumiane zachowanie polegające na zbyciu wierzytelności przysługującej konsumentowi z naruszeniem ewentualnie nieuczciwego warunku, który nie zezwalał na przeniesienie wierzytelności?

[...] [Uwaga dla Trybunału dotycząca dużego podobieństwa między powyższymi pytaniami a pytaniami prejudycjalnymi trzecim i czwartym w sprawie C-11/23. W tamtej sprawie zostały one zadane pomocniczo; w niniejszej sprawie skierowano je tytułem głównym].

Postępowanie zostaje zawieszone do czasu wydania przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej orzeczenia w przedmiocie niniejszego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym.

[...]

[...] [Końcowe zwroty proceduralne i podpis]